

Téma 2 - Zjevení

1. Bůh se zjevuje lidem

„Bůh se ve své dobrotě a moudrosti rozhodl zjevit sebe samého a oznámit tajemství své vůle: že lidé prostřednictvím Krista, vtěleného Slova, mají v Duchu svatém přístup k Otci a stávají se účastnými božské přirozenosti. Tímto zjevením oslovuje neviditelný Bůh ze své veliké lásky lidi jako přátele a stýká se s nimi, aby je pozval a přijal do svého společenství“¹ (srov. Katechismus, 51).

Prvním krokem zjevení Boha je stvoření, ve kterém Bůh nabízí trvalé svědectví o sobě² (srov. Katechismus, 288). Prostřednictvím stvořených věcí se Bůh zjevil a nadále zjevuje lidem všech dob, dává jim poznat svou dobrotu a své dokonalosti. Mezi nimi člověk, obraz a podoba Boží, je tvorem, který na nejvyšším stupni zjevuje Boha. Bůh se však chtěl zjevit jako osobní Bytí skrze dějiny spásy vytvořením a vychováním národa, který měl opatrovat jeho Slovo určené lidem, a v němž připravil vtělení svého Slova, Ježíše Krista³ (srov. Katechismus, 54–64). V Něm Bůh zjevuje tajemství svého trinitárního života: plán Otce sjednotit všechno ve svém Synu a vyvolit a přijmout všechny lidi ve svém Synu za své děti (srov. Ef 1, 3–10; Kol 1, 13–20), shromáždit je, aby měli účast na jeho věčném božském životě skrze Ducha svatého. Bůh se zjevuje a plní svůj plán spásy prostřednictvím poslání Syna a Ducha svatého v lidských dějinách.⁴

Obsahem zjevení jsou jak přirozené pravdy, které člověk může poznat prostřednictvím pouhého rozumu, tak pravdy, které přesahují lidský rozum a které lze poznat jen díky svobodné a nezasloužené dobrotě, s níž se Bůh zjevuje. Hlavním předmětem Božího zjevení nejsou abstraktní pravdy o světě a o člověku: jeho podstatným jádrem je, že Bůh nabízí tajemství svého osobního života a zve k účasti na něm.

Boží zjevení se uskutečňuje slovy i činy; je neoddelitelně tajemstvím a událostí; ukazuje zároveň rozměr objektivní (slovo, které zjevuje pravdu a nauku) i subjektivní (osobní slovo, které nabízí svědectví o sobě a zve k dialogu). Toto zjevení je proto chápáno jako svědectví a předává se jako pravda a jako život⁵ (srov. Katechismus, 52–53).

Bůh mimo vnějších činů a znamení, jimiž se zjevuje, dává lidem vnitřní impuls své milosti, aby se mohli přidržet srdcem zjevených pravd (srov. Mt 16, 17; Jan 6, 44). Toto niterné zjevení Boží v srdcích věřících nelze zaměňovat s tzv. „soukromými zjeveními“, která, ač přijatá tradicí svatosti církve, nepředávají žádný nový a originální obsah, nýbrž připomínají lidem jediné zjevení Boží uskutečněné v Ježíši Kristu a vyzývají k jeho plnění (srov. Katechismus, 67).

2. Písmo svaté, svědectví zjevení

Izraelský národ z vnuknutí a příkazu Božího sepsal v průběhu staletí svědectví o Božím zjevení ve svých dějinách a dal toto zjevení do přímé souvislosti se zjevením jediného a pravého Boha našim předkům. Prostřednictvím Písma svatého se Boží slova zjevují lidskými slovy až do okamžiku, kdy Bůh přijal ve vtěleném Slově samotnou lidskou přirozenost. Mimo svatých Písem Izraele, přijatých církví a známých jako Starý nebo První zákon, také apoštolové a první učedníci sepsali svědectví o zjevení Božím tak, jak se plně uskutečnilo v jeho Slově, jehož pozemského putování se stali svědky, zvláště pak velikonočního tajemství jeho smrti a zmrtvýchvstání, a dali tak vzniknout knihám Nového zákona.

Pravda o tom, že Bůh, o němž vydávají svatá Písma Izraele svědectví, je jediný a pravý Bůh, Stvořitel nebe a země, se odhaluje zvláště v „sapienciálních knihách“. Jejich obsah přesahuje hranice izraelského národa a probouzí zájem o společnou zkušenost lidského rodu s důležitými

12. vatikánský koncil, konst. *Dei Verbum*, 2.

2Srov. 2. vatikánský koncil, *Dei Verbum*, 3; Jan Pavel II., enc. *Fides et ratio*, 14–IX–1988, 19.

3Srov. 1. vatikánský koncil, konst. *Dei Filius*, 24–IV–1870, DH 3004.

4Srov. 2. vatikánský koncil, konst. *Lumen gentium*, 2–4; dekr. *Ad gentes*, 2–4.

5Srov. 2. vatikánský koncil, konst. *Dei Verbum*, 2.

životními otázkami od vesmíru až po smysl lidského života (Kniha Moudrosti); od otázek týkajících smrti a toho, co přijde po ní, až po smysl jednání člověka na zemi (Kazatel); od rodinných a společenských vztahů až po ctnost, která je má řídit, aby člověk žil podle plánu Boha Stvořitele a dosáhl tak plnosti vlastního lidství (Kniha Přísloví, Kniha Sirachovcova atd.).

Bůh je autor Písma svatého, které posvátní autoři (svatopisci), kteří jsou rovněž autory textu, sepsali z vnuknutí Ducha svatého. Pro jeho sepsání „si Bůh vybral lidi a použil jich s jejich schopnostmi a silami, působil v nich a skrze ně, aby jako praví autoři zapsali všechno to a pouze to, co on chtěl.“⁶ (srov. Katechismus, 106). Vše, co posvátní autoři tvrdí, lze považovat za tvrzení Ducha svatého: „Je třeba uznat, že knihy Písma svatého učí spolehlivě, věrně a bez omylu pravdu, kterou chtěl mít Bůh zaznamenanou v Písmě svatém.“⁷

Pro správné pochopení Písma svatého je nutno brát v úvahu smysl Písma – literární i duchovní, který se dále dělí na alegorický, morální a anagogický – a různé literární druhy, jakými byly jednotlivé knihy nebo jejich části sepsány (srov. Katechismus, 110, 115–117). Písmo svaté má být především čteno v *církví*, to je ve světle její živé tradice a analogie víry (srov. Katechismus, 111–114): Písmo svaté má být čteno a chápáno v témž Duchu, ve kterém bylo napsáno.

Odborníci, kteří se snaží vykládat a pronikat do obsahu Písma svatého, předkládají své závěry na základě své osobní vědecké autority. Učitelskému úřadu církve přísluší úloha formulovat autentický výklad, závazný pro věřící, založený na autoritě Ducha svatého, který pomáhá učitelské službě římského velekněze a s ním spojených biskupů. Díky této Boží pomoci mohla církev již v prvních stoletích rozlišit, které knihy Starého a Nového zákona obsahovaly svědectví zjevení a vytvořit „kánón“ Písma svatého (srov. Katechismus, 120–127).

Správný výklad Písma svatého s přihlédnutím k různým literárním významům a druhům v něm obsažených je nutný tam, kde posvátní autoři popisují aspekty světa, které náležejí i do oblasti přírodních věd: utváření vesmírných těles, vznik rozličných forem života na zemi, původ lidského rodu, všeobecné přírodní jevy. Je třeba vyvarovat se mylného fundamentalismu, který se přidržuje doslovného historického smyslu a druhu tam, kde tomu tak nemá být. Rovněž se je třeba vyvarovat chybě považovat biblická vyprávění za čistě mytologická, neobsahující žádnou pravdu, kterou by mohla předat o historii událostí a jejich zásadní závislosti na Boží vůli.⁸

3. Zjevení jako dějiny spásy završené v Kristu

Zjevení má od počátku povahu „smlouvy“, která dává vzniknout „dějinám spásy“, jako dialogu mezi Bohem a lidmi, jehož prostřednictvím Bůh zve lidi k účasti na svém osobním životě. „Protože chtěl otevřít cestu nadpřirozené spásy, zjevil kromě toho již na začátku sám sebe prarodičům. Po jejich pádu v nich vzbudil naději na spásu příslibem vykoupení a neustále pečoval o lidský rod, aby dal věčný život všem, kteří hledají spásu trpělivým konáním dobrých skutků. Když nastal čas, povolal Abraháma, aby z něho vytvořil velký národ. Tento národ po době patriarchů vychovával prostřednictvím Mojžíše a proroků k tomu, aby ho uznal za jediného živého a pravého Boha, starostlivého Otce a spravedlivého soudce, a aby očekával slíbeného Spasitele. Během staletí tak připravil cestu evangeliu.“⁹

Boží smlouva s člověkem, započatá stvořením prarodičů a jejich pozvednutím na rovinu milosti, jež jim umožnila účast na vnitřním životě Boha, a později byla předobrazována v úmluvě s Noem, se výslovným způsobem zjevuje u Abraháma a později zvláštním způsobem u Mojžíše, jemuž Bůh předává desky smlouvy. Jak početné potomstvo přislíbené Abrahámovi, v němž měly být požehnány všechny národy země, tak zákon předaný Mojžíšovi spolu s oběťmi a kněžstvím,

62. vatikánský koncil, konst. *Dei Verbum*, 11.

7Tamtéž.

8Pro správný výklad vztahu (Písma svatého) k vědění lze nalézt zajímavé prvky u papeže Lva XIII., enc. *Providentissimus Deus*, 18–XI–1893; papeže Benedikta XV., enc. *Spiritus Paraclitus*, 15–IX–1920 a Pia XII., enc. *Humani generis*, 12–VII–1950.

92. vatikánský koncil, konst. *Dei Verbum*, 3.

doprovázejícími bohoslužbu, jsou přípravou a předobrazem nové a věčné smlouvy stvrzené v Ježíši Kristu, Božím Synu, uskutečněné a zjevené v jeho vtělení a velikonoční oběti. Smlouva v Kristu vykupuje lidi z hříchu prarodičů, kteří porušili svou neposlušností první nabídku smlouvy ze strany Boha Stvořitele.

Dějiny spásy se projevují jako velkolepý Boží výchovný způsob, ukazující na Krista. Proroci, jejichž posláním bylo připomínat smlouvu a její mravní požadavky, mluví především o NĚm, o slíbeném Mesiáši. Ohlašují dílo spásy nové smlouvy, duchovní a věčné, vepsané do srdcí lidí; Kristus ji později zjeví v blahoslavenstvích a v evangelním učení, vyhlášením přikázání lásky, uskutečněním a naplněním celého zákona.

Ježíš Kristus je zároveň prostředníkem i naplněním zjevení; On sám se zjevuje, je zjevením a obsahem zjevení, Slovo Boží učiněné tělem: „Mnohokrát a mnoha způsoby mluvil Pán v minulosti k našim předkům skrze proroky. V této době však promluvil k nám skrze svého Syna. Jeho ustanovil dědicem všeho a skrze něj také stvořil svět“ (Žid 1, 1–2). Bůh ve svém Slově řekl vše a definitivním způsobem: „Křesťanské dílo spásy tedy jako nová a konečná úmluva nikdy nepomine a nemůžeme už očekávat nové veřejné zjevení před slavným příchodem našeho Pána Ježíše Krista“¹⁰ (srov. Katechismus, 65–66). Zvláštním způsobem se uskutečnění a naplnění Božího zjevení projevuje ve velikonočním tajemství Ježíše Krista, to je v jeho utrpení, smrti a zmrtnýchvstání jako konečné Slovo, v němž Bůh projevil veškerou svou blahosklonnost a obnovil svět. Jedině v Ježíši Kristu Bůh odhaluje člověka jemu samému a dává mu pochopit jeho důstojnost a nejvyšší povolání.¹¹

Víra, coby ctnost, je odpověď člověka na Boží zjevení, osobní přimknutí se k Bohu v Kristu, motivované slovy a skutky, které koná. Věrohodnost zjevení se opírá především o věrohodnost osoby Ježíše Krista, o celý jeho život. Postavení Ježíše Krista jako prostředníka, naplnění a základu věrohodnosti zjevení ho odlišuje od kterýchkoliv jiných zakladatelů náboženství, kteří nežádají po svých následovnicích, aby v ně věřili, ani nemíní být naplněním a uskutečněním toho, co Bůh chce zjevit, nýbrž pouze zamýšlí být prostředníky pomáhající lidem toto zjevení poznat.

4. Předávání Božího zjevení

Boží zjevení je obsaženo v Písmu svatém a v posvátné tradici, které jsou jediným pokladem, v němž je uchováno Boží slovo.¹² Posvátná tradice a Písmo svaté jsou vzájemně provázané: posvátná tradice předává a vykládá Písmo svaté a to zase ověřuje a potvrzuje, co je žito v posvátné tradici¹³ (srov. Katechismus, 80–82).

Posvátná tradice založená na kázání apoštolů, živým a dynamickým způsobem dosvědčuje a předává to, co Písmo svaté zaznamenalo prostřednictvím pevně daného textu. „Tato apoštolská tradice prospívá v církvi s pomocí Ducha svatého. Vzrůstá totiž chápání předaných věcí a slov, a to jak přemýšlením a studiem věřících, kteří je uchovávají ve svém srdci, tak hlubším pochopením duchovních skutečností z vlastní zkušenosti, a také hlásáním těch, kteří s poslušností v biskupském úřadě přijali bezpečné charizma pravdy.“¹⁴

Učení učitelského úřadu církve, církevních otců, modlitba liturgie, soulad věřících žijících v milosti Boží, a také běžné skutečnosti jako výchova ve víře předávané z rodičů na děti nebo křesťanský apoštolát, přispívají k předávání Božího zjevení. Co bylo přijato apoštolů a předáno jejich nástupcům, biskupům, obsahuje „vše potřebné k tomu, aby Boží lid mohl svatě žít a růst ve víře. A tak církve ve své nauce, životě a bohoslužbě zvětšuje a všem pokolením předává všechno,

102. vatikánský koncil, konst. *Dei Verbum*, 4.

11Srov. 2. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 22.

12„Dovolte, abych vás otravoval svou naléhavostí: pravdy víry a morálky se nerozhodují většinovým hlasováním: tvoří poklad – *depositum fidei* – předaný Kristem všem věřícím, jehož autorizovaný výklad a učení bylo svěřeno magisteriu církve“ (sv. Josemaría, Nadpřirozený cíl církve. *Milovat církev*, 15).

13Srov. 2. vatikánský koncil, konst. *Dei Verbum*, 9.

142. vatikánský koncil, konst. *Dei Verbum*, 8.

co sama je a v co věří“¹⁵. Apoštolská tradice se liší od různých tradic teologických, liturgických, disciplinárních atd., jejichž hodnota může být omezená či dokonce provizorní (srov. Katechismus, 83).

Celek Božího zjevení jako pravda a život předpokládá, aby předmětem předávání nebylo pouze učení, nýbrž také způsob života: nauka a příklad jsou neoddělitelné. Co je předáváno, je totiž živá zkušenost setkání se vzkříšeným Kristem a to, co tato událost znamenala a nadále znamená v životě každého člověka. Z toho důvodu církev, hovořící o předávání zjevení, mluví o *fides et mores*, víře a mravech, nauce a chování.

5. Učitelství úřadu církve, pověřený strážce a vykladatel zjevení

„Úkol autenticky vykládat Boží slovo psané nebo ústně předávané je svěřen pouze živému učitelstvímu úřadu církve, který vykonává svou pravomoc ve jménu Ježíše Krista,“¹⁶ tj. biskupům spojeným s Petrovým nástupcem, římským biskupem. Služba učitelstvímu úřadu církve je službou Božímu slovu a jejím cílem je spása duší. „Tento učitelství úřad však není nad Božím slovem, ale slouží mu tak, že učí jen to, co bylo předáno, neboť z Božího příkazu a za pomoci Ducha svatého Boží slovo zbožně slyší, svědomitě střeží a věrně vykládá a z tohoto jediného pokladu víry čerpá všechno, co předkládá k věření jako zjevení od Boha.“¹⁷ Učení učitelstvímu úřadu církve představuje nejdůležitější místo, kde se nachází apoštolská tradice: učitelství úřad je jako svátostný rozměr této tradice.

Písmo svaté, posvátná tradice a učitelství úřad církve tvoří tedy jakýsi celek, takže žádná z těchto skutečností nemůže existovat bez ostatních.¹⁸ Základem této jednoty je Duch svatý, autor Písma svatého, nejdůležitější osoba živé tradice církve, učitel učitelstvímu úřadu, jemuž pomáhá svými dary. Protestantké reformované církve chtěly při svém vzniku následovat *sola Scriptura* [pouze Písmo] a ponechaly výklad na samotných věřících: takový postoj vedl k velkému rozptýlení protestantských vyznání a projevil se jako nepříliš udržitelný, neboť každý text musí mít nějaký kontext, konkrétně posvátnou tradici, v jejímž lůně se zrodil, je čten a vykládán. Rovněž fundamentalismus odděluje Svaté písmo od posvátné tradice a učitelstvímu úřadu a mylně se snaží udržet jednotu ve výkladu upínajícího se výlučně na doslovném významu (srov. Katechismus, 108).

Církev je při výkladu obsahu zjeveného pokladu subjektem neomylnosti *in docendo*, založené na příslibech Ježíše Krista o její nezrušitelnosti; totiž, že se neomylně uskuteční poslání spásy jí svěřené (srov. Mt 16, 18; Mt 28, 18–20; Jan 14, 17–26). Tento neomylný úřad je vykonáván, když: a) se biskupové sejdou na ekumenickém koncilu spojení s Petrovým nástupcem, hlavou apoštolského sboru; b) když římský biskup vyhlásí nějakou pravdu *ex cathedra* nebo použitým způsobem vyjádření a druhem dokumentu, který se výslovně vztahuje k jeho všeobecnému Petrovu úřadu, vyhlásí zvláštní nauku, již považuje za potřebnou pro dobro Božího lidu; c) se biskupové církve spolu s Petrovým nástupcem jednomyslně shodnou ve vyznání stejné nauky nebo učení, třebaže nejsou shromážděni na jednom místě. I když kázání biskupa, který sám předkládá nějaké učení, nemá charisma neomylnosti, jsou věřící povinni ohleduplně ho poslouchat, a stejně tak zachovávat učení pocházející od biskupského sboru či římského biskupa, i kdyby nebylo formulováno konečným a nezměnitelným způsobem.¹⁹

6. Neměnnost pokladu zjevení

Dogmatické učení církve (dogma znamená nauka, učení) existuje již od prvních století. Hlavní obsah apoštolského kázání byl písemně zapsán, čímž vzniklo vyznání víry požadované po všech, kdo

¹⁵Tamtéž. Srov. tridentský koncil, dekr. *Sacrosancta*, 8–IV–1546, DH 1501.

¹⁶2. vatikánský koncil, konst. *Dei Verbum*, 9.

¹⁷Tamtéž.

¹⁸Srov. tamtéž.

¹⁹Srov. 2. vatikánský koncil, konst. *Lumen gentium*, 25; 1. vatikánský koncil, konst. *Pastor aeternus*, 18–VII–1870, DH 3074.

přijímali křest, a přispělo se tak k definování identity křesťanské víry. Dogmata přibývají s historickým vývojem církve: ne proto, že by se měnila nebo rozšiřovala nauka, to, v co se má věřit, ale protože je mnohdy potřeba objasnit nějaký omyl či pomoci víře Božího lidu vhodným prohloubením pomocí jasného a přesného definování aspektů. Když učitelský úřad církve předkládá nové dogma, nevytváří nic nového, pouze jasně formuluje, co již je obsaženo ve zjeveném pokladu. „Učitelský úřad církve používá plnosti své moci, kterou obdržel od Krista, když definuje nějaké dogma (článek víry), to znamená, když předkládá závazným způsobem, který vyžaduje od křesťanského lidu neodvolatelný souhlas víry, pravdy obsažené v Božím zjevení nebo pravdy, které jsou s nimi nutně spojeny“ (Katechismus, 88).

Dogmatické učení církve, jako jsou např. články vyznání víry, je neměnné, neboť sděluje obsah zjevení obdržené od Boha a ne vytvořené lidmi. Dogmata však připouštěla a připouští vyvážený vývoj, ať už proto, že poznání víry se časem prohlubuje, nebo proto, že v různých dobách a kulturách se objevují nové problémy, na něž učitelský úřad církve musí poskytnout odpověď, která bude ve shodě se slovem Božím, a jasně formulovat, co je v něm implicitně obsaženo.²⁰

Věrnost a pokrok, pravda a dějiny, nejsou skutečnostmi v konfliktu se zjevením:²¹ Ježíš Kristus, nestvořená Pravda je také středem a naplněním dějin; Duch svatý, autor pokladu zjevení, je ručitelem jeho věrnosti a tím, kdo vede k prohlubování jeho smyslu v průběhu dějin a kdo vede k „plné pravdě“ (srov. Jan 16, 13). „I když je zjevení dokončeno, není úplně rozvinuto; bude úkolem křesťanské víry postupně během staletí proniknout jeho celý obsah“ (srov. Katechismus, 66).

Faktory rozvoje dogmat jsou stejné jako ty, které rozvíjejí živou tradici církve: kázání biskupů, studium věřících, modlitba a rozjímání Božího slova, prožívání duchovních věcí, příklad svatých. Učitelský úřad církve často opakuje a učí zplnomocněným způsobem věci, které byly již dříve prostudovány teology, jimž věřící věřili, které byly kázány a prožívány svatými.

Giuseppe Tanzella-Nitti

Základní použitá literatura

- Katechismus katolické církve, 50–133.
- 2. vatikánský koncil, konst. *Dei Verbum*, 1–20.
- Jan Pavel II., enc. *Fides et ratio*, 14–1988, 7–15.

²⁰„Je proto vhodné, aby ve všech dobách a v každém věku rostl a rozvíjel se rozum, věda a moudrost každého jednotlivého člověka a všech lidí, jak ze strany celé církve, tak ze strany každého z jejích členů. Avšak tento růst má následovat svou vlastní přirozenost, to znamená, má být v mezích dogmat a má sledovat dynamismus jediné a stejné nauky“ (sv. Vincent de Lerins, *Commonitorium*, 23).

²¹Srov. Jan Pavel II., enc. *Fides et ratio*, 11–12, 87.